

HAMDİJA HAJDARHODŽIĆ

DVA PODATKA O PROMETU I PRODAJI PAPIRA U BOSANSKOM PAŠALUKU

Kao i za mnogu drugu robu, dubrovačka luka je bila tranzitno mjesto i za papir, koji je dolazio iz Mletačke Republike, kako piše Domenico Sela, pisac veoma zanimljive knjige pod naslovom "Trgovina i industrija u Veneciji u XVII vijeku".¹⁾ To potvrđuje i drugi pisac, koji se bavio tim istim predmetom u XVIII vijeku, Bruno Kaici.²⁾ Po prvom, industrija papira je bila razvijena u Riviera di Salo.³⁾

Ja ću ovdje iznijeti samo dva podatka o tom artiklu, koji je bio veoma tražen u Bosni i Hercegovini. Papira se u prostranoj Turskoj carevini trošilo dosta. Treba samo zaviriti u dalmatinske arhive, gdje se može naći veliki broj pisama pojedinih funkcionera u dubrovačkoj pozadini, odakle su često dolazili i dokumenti ukrašeni zanimljivim inicijalima i napisani na luksuznom papiru. Mi ništa ne znamo ili možda znamo veoma malo o prepisivačkoj akciji u Bosni i to ne samo među Muslimanima nego i među Srbima, Hrvatima, i među Jevrejima, pa zato ne možemo znati nešto određenije o tome koliko se trošilo papira za tu svrhu i kako se nabavljao. Nije nevažno spomenuti ni trgovce, koji su se međusobno dopisivali, a neka među tim pismima su išla i preko Dubrovnika.

Naravno, u dubrovačkom Historijskom arhivu se mogu naći samo vijesti o pošiljkama ovoga važnog artikla raznim funkcionerima, (u Bosanskom pašaluku), kojima je Republika mogla slati, pored ostalih stvari, i papir ne bi li ih kako pridobila i stekla njihovu naklonost darujući im ili nabavljajući im i ovaj prijeko potreban materijal, dok su drugi morali da se snalaze sami i da dolaze ili u Dubrovnik ili na neki drugi dalmatinski trg i da se tamo snabdijevaju, pored ostaloga, i papirom. Ponekad to nije samo čisti bijeli papir za pisanje nego i štampane stvari (geografske mape, npr.). Zanimljiv je svakako u tom pogledu jedan podatak, koji se nalazi uz jedno uputstvo dubrovačkom poslaniku u Travniku – Bukiji. Po tome podatku, u Bosnu su upućene karte Amerike i Afrike.⁴⁾

1) Sella Domenico, *Commerci e industrie a Venezia nel secolo XVII*, Istituto per la collaborazione culturale, Venezia – Roma, 1961.

2) Caizzi Bruno, *Industria e commercio della repubblica veneta nel secolo XVIII*, Banca commerciale italiana, Milano, 1965.

3) Sella, o.c., 12. On uzima podatak od Ottavia Rossija, koji je objavio knjigu pod naslovom "Le Memorie Bresciane", Brescia, 1616.

4) Historijski arhiv u Dubrovniku (HAD), *Lettere e commissioni di Levante*, 66 (1694 – 1703), 238' – 239' – , 13.X 1702.

U to vrijeme Dubrovačka Republika je u nevolji, jer odmah poslije krvavog i strašnog rata od 1683. do 1699. Mletačka Republika vrši pritisak na Portu i na bosanskog pašu protiv svoga starog rivala podno Srđa, nastojeći da samo za sebe prigrabi monopol trgovine na Balkanu i u ostaloj Imperiji. Kad nije mogao ništa uraditi u Stambolu, Bukija se, po izričitom nalogu svoje vlade, prebacio u Travnik da tamo dalje djeluje pošto je bosanski paša bio ovlašten da donese konačnu odluku. Za njegovu delikatnu misiju trebalo je dosta papira, jer je dopisivanje bilo intenzivno i to ne samo na relaciji Dubrovnik—Travnik, nego se Bukija morao obraćati i mnogim ostalim uglednim ljudima, a ponekad i veziru u Stambol. U jednoj pošiljci mu zato vlada šalje "deset listova carskog glatkog papira" ("dieci fogli di carta reale liscia"), pa mu naređuje da kontaktira sa pašom prije nego uputi pisma u Stambol.⁵⁾

Da je on mogao taj papir nabaviti u Bosni, ne bi mu ga vlada slala čak iz Dubrovnika. Uostalom, da ga nema u malim bosanskohercegovačkim naseljima i u njihovim dućanima potvrđuje i jedno pismo klobučkog kapetana Begovića, koje je bio napisao Matu Marinovu Nataliću, knezu u Konavlima, 22.VI 1711., u jeku pobune crnogorskih plemena pod vodstvom Mihajla Miloradovića. Begović obavještava Natalića o sakupljanju Crnogoraca (kojih po njegovim informacijama ima 800) i traži od njega oprez, a onda mu piše, da mu pošalje "knige ere u nas nema knjige i pečara".⁶⁾

SUMMARY

TWO DATA ABOUT TRAFFIC AND PAPER TRADE IN BOSNIAN PASHALUK

Using materials from the Archiv of Dubrovnik the author publishes two tidings from XVIII century which shows that Dubrovnik was considered as a paper supplier in Bosnian background.

5) Ibidem, 180. — 181, 16.I 1702, 185 — 187, 9.II 1702.

6) HAD, Isprave i akti, 18—181/5/18/, dok. 161, 22.VI 1711.